

The pathology of the salary of translators from the perspective of "Hesamuddin Mostafa"

javad Asghari

Associate Professor, Department of Jurisprudence and Philosophy, University of Tehran, Iran

✉ jasghari@ut.ac.ir

fatemeh Dini

PhD student in Jurisprudence and Fundamentals of Law, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

✉ Yalatif.f@gmail.com

Date of receipt: 2021.02.02

Date of acceptance: 2021.07.16

Abstract

oday's world, which can rightly be called the world of scientific progress and development, is growing and expanding at an unimaginable speed. This expansion is not only in the technical and experimental sciences, but also in the humanities. One of the results of this amazing growth and development of human sciences and knowledge is the multiplicity of scientific writings and writings that are presented to human society by thinkers and scientists. In a way, it can be said that our age is an era in which writing and writing are created more than any other period. Due to the growth of knowledge, these writings go beyond the scope of the author and author environment and are spread and spread throughout the universe. In order to support the translator's valuable and arduous efforts to return the work or book, legal systems and governments have long enacted measures and laws to stop the looting of translators' efforts by profiteers. On the other hand, to encourage and support this important group that is the mediator of the transmission of human knowledge. In this research, we intend to examine the rights of translators with the focus on the book "Fundamentals and rules of the translation industry".

Keywords: Pathology, salary, cost of translators, "Hesamuddin Mustafa", "Basics and rules of the translation industry"

آسیب شناسی حقوق و دستمزد هزینه مترجمین

«از دیدگاه» حسام الدین مصطفی»

صفحه ۴۱-۲۵

جواد اصغری

✉ jasghari@ut.ac.ir

دانشیار گروه فقه و فلسفه، دانشگاه تهران، تهران، ایران

فاطمه دینی

✉ Yalatif.fd@gmail.com

دانشجوی مقطع دکتری رشته فقه و مبانی حقوق واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، ایران

10.22034/jaml.2021.24

20.1001.1.27171469.1400.2.6.2.8

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹.۱۲.۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰.۰۴.۲۵

چکیده

دنیای امروز که به حق می توان آن را دنیای پیشرفت و ترقی علمی نام نهاد، با سرعتی غیر قابل تصور روبه رشد و گسترش علمی است. این گسترش نه تنها در جنبه های فنی و علوم تجربی است، بلکه دامنه این تحقیقات و تبعات، علوم انسانی را نیز فرا گرفته است. یکی از نتایج این ترقی و رشد حیرت انگیز علوم و معارف بشری، کثرت تالیفات و نوشته های علمی است که توسط متفکرین و دانشمندان به جامعه بشری عرضه می گردد. به گونه ای که شاید بتوان گفت عصر ما عصری است که بیش از هر دوره دیگر در آن، نوشته و تألیف آفریده می شود. این نوشته ها به واسطه رشد دانش، از محدوده محیط مؤلف و نویسنده پا فراتر گذاشته و در سراسر گیتی نشر و گسترش می یابد. به منظور حمایت از تلاش با ارزش و طاقت فرسای مترجم که در راه بازگرداندن اثر یا کتاب زحمات زیادی را متحمل می شود، نظام های حقوقی و دولت ها از دیرباز تدابیر و قوانینی وضع کرده اند تا از یک طرف غارت و چپاول حاصل تلاش مترجمان به دست سودجویان قطع شود و از طرف دیگر موجبات تشویق و حمایت از این قشر مهم را که واسطه انتقال معارف بشری هستند فراهم شود. در این پژوهش بر آنیم تا حقوق مترجمین با محوریت کتاب «أسس و قواعد صنعت الترجمة» (را مورد بررسی قرار دهیم.

واژگان کلیدی: آسیب شناسی؛ دستمزد؛ هزینه مترجمین؛ «حسام الدین مصطفی»؛ «أسس و قواعد صنعت الترجمة».

مقدمه

کتاب «أسس و قواعد صنعت الترجمة»، خلاصه ای از تجارب علمی و نتایج پژوهش های نظری دو دهه و حاصل بررسی انواع مختلف فنون ترجمه به زبان های مختلف است. در این مدت با تحولات زیادی در صنعت ترجمه در سطح جهان روبرو شده ایم. مترجم باید نقشه ای با خطوط مشخص داشته باشد تا فرهنگ متونی که ترجمه می کند را برایش مشخص کند. روش های ساده زبانی برای بیان قواعد و شبیه سازی معانی و مفاهیم برای افرادی که شناخت کلی به زبان بیگانه دارند نیاز است تا قابل لمس باشد و حتی کسانی که دارای مدارج عالی دانشگاهی نیستند نیز معانی مثال ها را به تعبیر ساده بیگانه درک می کنند و می توانند قواعد و اصول را با هر زبانی و در هر سطح زبانی دریابند. همچنین؛ مترجمین عرب می توانند مهارت های ترجمه را یاد بگیرند و در آن پیشرفت کنند و این مهارت ها را با تدریس به زبان عربی در قالب هر زبانی که می خواهند تطبیق دهند. اندک کتاب هایی، ترجمه را به عنوان یک صنعت پذیرفته و یا به تطبیق عملی و حرفه ای ترجمه به ویژه به زبان عربی یا متون ترجمه شده به این زبان پرداخته است.

بیشتر نوشته هایی که درباره ترجمه است حتی موارد مربوط به نمونه های تطبیقی نیز فقط به مسائل و قالب های نظری پرداخته حتی مواردی که دارای نمونه های تطبیقی است نیز بر قالب های لغوی تمرکز کرده اما نباید تلاش اساتید و همکاران را نادیده گرفت. با این حال باید گفت تالیفات درباره تطبیقی کردن اصول ترجمه در مقایسه با کتاب هایی که درباره مباحث نظری و بررسی های توصیفی نگاشته شده بسیار اندک و ناچیز است که این مساله موجب شده این نوشته ها از بررسی ابعاد حرفه ای که بازار کار سخت بدان نیازمند است، غافل شوند. کتاب «أسس و قواعد صنعت الترجمة» ادامه تلاش پیشینیان در حوزه ترجمه و علوم و فنون است. با این کتاب راه روشنی برای مترجم تازه کار گشوده می شود تا بتواند با آن به حقیقت و اصل این ترجمه و اصول آن آگاهی یابد. همچنین حقوق و ابزارهای مورد نیاز مترجمین لحاظ شده است که بررسی خواهیم کرد.

سوال پژوهش:

آسیب شناسی حقوق و دستمزد هزینه مترجمین از دیدگاه «حسام الدین مصطفی» با محوریت کتاب «أسس و قواعد صنعت الترجمة» چه مواردی را شامل می گردد؟

فرضیه پژوهش:

«حسام الدین مصطفی» اصول، قواعد، فنون ترجمه و تمرینات را ضمن مقایسه با یک زبان خارجی مشخص تدریس کرده، زیرا دانش آموزان و دانشجویان زیادی از تمایل خود به ترجمه ادبی به زبان انگلیسی یا تدریس ترجمه قانون به فارانسوی یا تدریس ترجمه مطبوعات به زبان آلمانی با وی سخن گفته بودند. گویی قواعد و اصول ترجمه از زبانی به زبان دیگر تغییر می کند.

به اعتقاد «حسام الدین مصطفی»، بسنده کردن به تمرین ترجمه به یک زبان خارجی مشخص، تصور نادرستی از ارتباط میان ترجمه و زبان است و روش کلاسیک یادگیری ترجمه و آموزش آن با روش مقایسه ای میان متون عربی و خارجی؛ درک نادرستی از ترجمه است. این روش ابتدائی موجب شده برخی نسبت به درک و شناخت فنون ترجمه و تطبیق عملی آن به دشواری بیافتند. از دیدگاه «حسام الدین

مصطفی درائر مذکور «أسس و قواعد صنعته الترجمة»، پیرامون حقوق و شهریه مترجمین مباحثی همچون؛ دستمزد مترجم، مترجمین و بازار کار و... مطرح می‌باشد.

پیشینه پژوهش

پیرامون مسائل مربوط به مترجمین آثار زیادی صورت گرفته است که به زبان های انگلیسی و عربی و ... صورت پذیرفته و مورد ترجمه قرار گرفته است. که در زیر به چند مورد از آن اشاره شده است:

علی محمد محمدی؛ در سال ۱۳۸۵ ش، مقاله ای با عنوان «تحلیل دیدگاه های مترجمان حرفه ای : کاربردهای آموزشی» برای تربیت مترجم را مورد نقد و پژوهش قرار داده است . سید محمد علوی مقدم؛ در زمستان ۱۳۸۷ ش، مقاله ای را پیرامون موضوع ترجمه با عنوان؛ «مترجم خوب کیست؟» را مورد پژوهش قرار داده است . ابوالفضل حری؛ مقاله ای در مورد ترجمه، با عنوان «حضور مترجم در متن روایی»، در پاییز ۱۳۸۷ ش در نشریه پژوهش زبان های خارجی منتشر نموده است . بهزاد قادری؛ مقاله ای را پیرامون موضوع ترجمه با عنوان، «مترجم متون ادبی چه «صیغه ای است؟» در نشریه نشر پژوهی ادب فارسی (ادب و زبان) (که در زمستان ۱۳۷۹ ش منتشر نمود را مورد واکاوی قرار داد. مقاله ای با عنوان؛ «دراسات و وثائق :حصر المطبوعات المصرية فی قرنین (دراسة للادوات و مؤشرات إحصائية)»، که توسط حسام الدین مصطفی در آپریل ۱۹۹۲ م در مجله عالم الکتب در ۲۸ صفحه به چاپ و نگارش رسیده است.

مقاله ای با عنوان، «دراسات و وثائق :الحاسب الالی و توظيفه فی دارالکتب المصریة(الواقع و المستقبل)» که توسط حسام الدین مصطفی با همکاری بهیه فتحی در مجله عالم الکتب در نوامبر ۱۹۹۴ م در ۱۵ صفحه مورد نقد و پژوهش قرار گرفته است . با جستجو در منابع کتابخانه ای و پایگاه های اینترنتی به نظر می رسد، پژوهشی پیرامون آسیب شناسی حقوق و دستمزد هزینه مترجمین از دیدگاه «حسام الدین مصطفی» با تکیه بر کتاب «أسس و قواعد صنعته الترجمة» صورت پذیرفته است.

مبانی نظری پژوهش / ترجمه در لغت

واژه «ترجمه» در زبان عربی بر وزن «فعلله» و مصدر رباعی مجرد از ماده «ترجم یترجم» به معنای برگرداندن سخن از زبانی به زبان دیگر است. اما از آن جا که زبان دانان عرب نیز مدخل اصلی ترجمه را واژه «ترجمان» ذکر کرده اند. (ابن منظور، ۱۴۰۵ق : ۶۶) و واژه ترجمان بر وزن فعللان در عربی رایج نیست و اسم فاعل در باب تفعّل بر وزن متفعّل است و سیبویه در مبحث اسم فاعل به آن اشاره نکرده است، لذا نظریه ورود کلمه ترجمان از فارسی به عربی و معرب بودن آن که برخی از زبان دانان همچون زبیدی (زبیدی، ج: ۲۱۱: ۸) و دهخدا (لغت نامه، ذیل حرف ت) به آن تصریح کرده اند، درست می نماید. بر این اساس پس از گذشت مدتی از ورود واژه ترجمان از زبان فارسی به عربی، فعل «ترجم یترجم ترجمه» از آن اشتقاق پیدا کرده است و لذا سخن طریحی (طریحی، ۱۴۰۸ق: ۲۸۷) که آن را واژه عربی و اسم فاعل دانسته، نادرست است.

ORCID

SID

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

CIVILICA

علم نت

Google Scholar

in

REF. IR

magiran

Footmogs

مترجم کیست؟

مترجم کسی است که یک متن، مفهوم یا موضوع را از یک زبان به زبان دیگر برمی گرداند و باعث گسترش بینش افراد نسبت به علوم مختلف و دنیای خارج از پیرامون آنان می شود. در واقع؛ مترجم مهم ترین نقش را در تبادل فرهنگی ایفا می کند. از این رو، مترجم باید ترجمه ای روان، قابل فهم و صحیح از متون مورد نظر ارائه دهد تا به ارتقای سطح معلومات و تبادل فرهنگی افراد مختلف کم کند. مترجم باید معنی و مفهوم گوینده را حتی الامکان به طور کامل درک کند و آن ها را تشخیص دهد، زیرا ممکن است مفهوم گوینده و برداشت مترجم یا مخاطب با یکدیگر فرق داشته باشد و هر یک از مترجمان یا مخاطبان برداشت و ادراک متفاوتی از یک متن یا مفهوم داشته باشند. از نظر عرفی، مترجم کسی است که با استفاده از دانش خود که تسلط بر زبان مبدا و مقصود است کلامی را از زبانی به زبان دیگر بر می گرداند. این عمل وی را که برگردانیدن کلام از زبان مبدا به مقصد است ترجمه می گویند. (طوسی، ۱۳۳۸ ق: ۷۶۵)

اهمیت و ضرورت ترجمه

«إن الواقع الماعار والمستقبل القریب یشیران الی سعی الانسان الدائم لایجاد لغة تفاهم مشتركة بین الشعوب و الاممف بحیث ینشا بینها حوار مفهوم و واضح، والترجمة وحدها هی الاداة التي یمکن من خلالها الوصول الی هذه اللغة المشتركة ...» (حسام الدین مصطفی، ۲۰۱۲: ۵۸) واقعیت دنیای معاصر و آینده ای نه چندان دور نشان می دهد که انسان همواره در صدد ایجاد زبان تفاهم مشترکی میان ملتها و امتها بوده به گونه ای که گفت و گوی واضح و مفهوم داری را ایجاد کند.

ترجمه به تنهایی ابزاری است که می توان با آن به این زبان مشترک دست یافت. زیرا؛ نقش میانجی را در زبان های مختلف دارد و اگر ترجمه نبود عملیات ارتباط میان افرادی که با زبان های مختلف با یکدیگر سخن می گفتند فراهم نمی شد. ترجمه در حمایت از فرهنگ و برای حفظ هویت با شناساندن فرهنگ ها و معارف برخی به برخی دیگر نیز اهمیت دارد و هر اندازه حرکت ترجمه از زبانی به زبان های دیگر افزایش یابد می تواند به انتشار زبان و فکر و علوم و فرهنگ ملت زبانی که ترجمه شده کمک کند.

ترجمه راهی برای شناخت و ارتباط با دیگران و ایجاد ارتباطات فرهنگی و عموماً به نفع شکوفایی تمدن انسانی است و در توسعه فرهنگ های ملت های دیگر به ویژه تاثیر دارد و به همان اندازه که ترجمه در شناخت دیگران کمک می کند می تواند به درک حقائق خود ما و شناخت خودمان کمک کند. چرا که می توانیم به نقاط اشتراک و اختلاف خود با دیگران پی ببریم. زمانی که دیدگاه شخصی از دیگران داریم می توان مقایسه ای از خود و دیگران داشت، و هم چنین از نظرات دیگران نسبت به خود آگاه شویم و مواضع ضعف و قدرت خود را تشخیص دهیم.

با ترجمه می توانیم به انتقادات دیگران از خود پی ببریم و با آن خودمان را نقد کنیم. در هر حال دنیا بدون ترجمه قابل تصور نیست. ترجمه فقط انتقال میان دو طرف دور نیست بلکه فعالیتی موثر و متاثر است و شبکه ای تپنده و مرتبط میان دریاها و رودهای زبان های مختلف است. ترجمه مادر همه هنرهای انسانی است که فرهنگ های ملت های مختلف را نشر می دهد و به نزدیک کردن ملتها کمک کرده و چرخ تحول و توسعه را به جلو می برد. واقعیت نشان داده که ارتباط مستقیمی میان ترجمه ملت های مختلف و پیشرفت و تحول آنان

<http://jaml.ir>

info@jaml.ir

+98 9196523692

Iran, Qom, post box 37135.1166

ORCID

SID

مجله علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

وجود دارد. زیرا؛ بیشتر ملت‌هایی که در رفاه اقتصادی و شکوفائی علمی به سر می‌برند بیشتر از دیگران ترجمه می‌کنند با ترجمه شناخت به دست می‌آید و علوم و ملت ترقی می‌کنند. ترجمه یکی از مهم ترین معیارهای متمایز کننده فرهنگ‌های مختلف است.

علیرغم اینکه ترجمه انتقال دهنده و گیرنده فرهنگ هاست اما حرکت ترجمه تعیین کننده گیرنده و فرستنده این فرهنگ است و هر اندازه که انتقال از زبان مشخصی افزایش یابد می توانیم بگوئیم فرهنگ، زبان فرستنده است. اما اگر ترجمه به زبانی بیش از زبانی باشد معنایش این است که فرهنگ گیرنده دارد.

ترجمه هنوز یکی از برجسته ترین معیارها برای نشان دادن میزان تحول فرهنگی و علمی است و نقش مهمی در تثبیت و انتشار صلح میان ملت ها نیز دارد . زمانی که روابط میان کشور ها پیچیده می شود و بحران هایی رخ می نماید نیاز به گفت و گوی مفهومی میان طرف‌های درگیر به وجود می آید و ترجمه ابزار رساندن دیدگاه ها و افکار روشن و نزدیک کردن دیدگاه ها با استفاده از ساختارهای تضمینی و گویاست و فقط مترجم می‌تواند با مفاهیم واضح آن را امکان پذیر کند.

اهمیت ترجمه فقط به هنگام اختلافات و درگیری ها منحصر نمی‌شود بلکه می‌توان آن را با ایجاد زمینه ارتباطی میان فرهنگ‌های مختلف که مانع از درگیری‌های احتمالی شود، ابراز پیش گیرنده در به وجود آمدن اختلافات دانست و حتی پس از به وجود آمدن درگیری ها نیز ترجمه با ایجاد زمینه گفت و گوی مشترک به منظور رهایی از تأثیرات درگیری، نقش درمانی ایفا می‌کند.

ویژگی های اخلاقی مترجم

«إن من أهم السمات التي يجب أن يتحلى بها المترجم صفة الأمانة، فالأمانة ركيزة أساسية من ركائز الاخلاق القويمه، زكاه الله عزوجل و حضت عليها تعاليم الاسلام...» (حسام الدين مصطفى ۲۰۱۲: ۲۷۵-۲۷۶) امانتداری؛ مهم ترین ویژگی است که مترجم باید بدان آراسته باشد. زیرا امانتداری یکی از اصول اساسی اخلاق نیک است و خداوند متعال و آموزه های اسلام نیز بر آن تاکید دارد. امانت علمی؛ فقط به آموزش علم و امانتداری در انتقال آن منحصر نمی شود، بلکه شامل امانتداری در دقت نظر و درک درست اطلاعات است؛ تا مترجم بتواند در فرایند ترجمه، انتقال دقیقی داشته باشد بنابراین مترجم؛ مورد اعتماد نویسندگان و مولفان نیز است و نباید حقوق نشر و تالیف را نادیده بگیرد و نوشته ی دیگران را به نام خود بزند.

بلکه، باید به نویسنده اصلی اشاره کند . باید اسرار متون ترجمه شده حفظ شود و در هیچ حال درصدد افشای آن یا سوء استفاده از آن نباشد. مترجم باید به زمان توافقی برای تحویل ترجمه متعهد باشد و در زمان توافقی شده متون را تحویل دهد و هیچ عذری در عدم پایبندی وی به زمان وجود ندارد مگر مرگ که از اراده انسان خارج است . منظور از امانتداری در زمان یعنی استفاده بهینه از زمان مشخص شده برای اتمام کارو تلف نکردن برای موارد غیر مفید که به نفع کار نیست.

بنابراین مترجم از زمان برای انجام وظیفه خود به بهترین شکل استفاده می کند. درباره امانتداری مترجم در انتقال باید گفت وی انتقال دهنده محتوا، دیدگاه ها و احساسات متن بر اساس روش نویسنده اصلی است باید با همه توان تلاش کند گرایشات و دیدگاهها و احساسات خاص خود را از محتوای متنی که در حال ترجمه است دور نگاه دارد زیرا هیچ توجیهی برای مترجم جهت وارد کردن خود در ترجمه وجود ندارد. بنابراین مترجم در درجه اول باید به نقش محول شده و مسئولیتی که بر گردنش است آگاه باشد و به رسالت و

<http://jaml.ir>

info@jaml.ir

+98 9196523692

Iran, Qom, post box 37135.1166

نقش خود در خدمت به دین و ملت ایمان داشته باشد. زمانی که مترجم به بزرگی این نقش و قداست رسالتش پی ببرد، سنگینی مسئولیت خود را در برابر کار و همکارانش احساس خواهد کرد و به بهترین شکل برای انجام وظیفه خود تلاش خواهد کرد و خود را از تقلب، دروغ و خیانتی که به رازپراکنی یا هدر دادن هزینه منجر می شود، دور نگاه خواهد داشت. زیرا؛ وقت کثی و هدر دادن امکانات و متوقف کردن کار یا تغییر و تحریف محتوای متن یا ادا نکردن حق ترجمه و دقت در یافتن معادل های مناسب برای اصطلاحات یا سوء استفاده از وظیفه به منظور دست یافتن به ناحق بر سود شخصی یا نزدیکان نیز از جمله مصادیق خیانت درامانت است. پس زمانی که مترجم به شرافت رسالت و بزرگی مسئولیت خود پی ببرد در صدد رشد مهارت ها و امکانات خود برای مقابله با چالش های تحمیلی کار برخواهد آمد.

حقوق مترجمین

هر مترجمی یا پدید آورنده اثر فکری و ادبی، نسبت به آن اثر دارای دو نوع حق مادی و معنوی است که قانون ترجمه و نشر نیز از آن حمایت می کند:

حقوق مادی مترجم

در قانون ترجمه و نشر ایران، حقوق مادی پدید آورنده و به دیگر سخن، حق انحصاری هرگونه بهره برداری مالی از اثر برای پدید آورنده شناخته شده است. این حق خصوصاً شامل حق نشر و تکثیر، حق ترجمه، حق اقتباس و تلخیص و تبدیل حق عرضه و اجرای آثار نمایشی و موسیقی و حق استفاده از پاداش و جایزه است. پدید آورنده می تواند از اثر خود شخصاً بهره برداری مالی کند یا استفاده از حقوق مادی خود را به غیر واگذار نماید. ماده ۵ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان در این خصوص می گوید: «پدید آورنده اثرهای مورد حمایت این قانون می تواند استفاده از حقوق مادی خود را در کلیه موارد زیر به غیر واگذار کند:

۱- تهیه فیلم های سینمایی و تلویزیونی و مانند آن؛

۲- نمایش صحنه ای مانند تئاتر و باله و نمایش های دیگر؛

۳- ضبط تصویری یا صوتی اثر بر روی صفحه یا نوار یا وسیله دیگر؛

۴- پخش از رادیو و وسایل دیگر؛

۵- ترجمه و نشر و تکثیر و عرضه اثر از راه چاپ و نقاشی و عکاسی و گراور و کلیشه و قالب ریزی و مانند آن ؛

۶- استفاده از اثر در کارهای علمی و ادبی و صنعتی و هنری و تبلیغاتی ؛

۷- به کار بردن اثر در فراهم کردن یا پدید آوردن اثرهای دیگری که در ماده دوم این قانون درج شده است».

<http://jaml.ir>

info@jaml.ir

+98 9196523692

Iran, Qom, post box 37135.1166

بنابراین حقوق مادی پدید آورنده قابل نقل و انتقال به موجب قرار داد است. همچنین، این حقوق قابل انتقال از طریق ارث و وصیت است و ماه ۱۲ قانون به این قاعده تصریح کرده است. شایان ذکر است که قانون ایران درباره قراردادهای بهره برداری از اثر مقررات خاصی ندارد و این قراردادها تابع قواعد عمومی است و حال آن که در برخی از کشورها مانند: فرانسه، مقررات جامعی در این زمینه به منظور حمایت از پدید آورندگان و جلوگیری از سو استفاده بهره برداران که اغلب از لحاظ اقتصادی قوی تر هستند و می توانند نظر خود را بر مترجمان، مولفان و هنرمندان تحمیل کنند دیده می شود.

شایسته است قانونگذار ایران نیز مقررات خاصی برای این گونه قراردادهای وضع کند. پیش نویس لایحه جدید از لحاظ حقوق مادی پدید آورنده، جامع تر از قانون فعلی است و حتی توزیع اثر برای عموم از طریق امانت دادن، یا اجاره، فروش و نظایر آن نیز در آن ذکر شده است (ماده ۶).

به علاوه در این پیش نویس یک ماده به واگذاری و اجازه بهره برداری از حقوق پدید آورندگان اختصاص یافته (ماده ۲۰) که متضمن مقرراتی در جهت حمایت از پدید آورنده است. از جمله آن که این واگذاری باید به موجب قرار داد کتبی باشد و واگذاری تمام یا بخشی از حقوق مادی شامل واگذاری حقوق دیگر که صریحاً در آن ذکر نشده نخواهد بود. مثلاً اگر مولف یک نسخه از کتاب خود را به کسی بفروشد، خریدار آن را تکثیر کند. این قاعده در قانون فعلی صریحاً ذکر نشده ولی از قواعد عمومی قابل استنباط است. در مورد انتقال حقوق مادی پدید آورنده به موجب قرار داد؛ ماده ۱۴ قانون ۱۳۴۸ حق انتقال گیرنده را به مدت سی سال محدود کرده، مگر این که برای مدت کمتر توافق شده باشد. این یک قاعده آمره و تنها قاعده ای است که حق انتقال گیرنده را در حمایت از پدید آورنده محدود کرده است. (صفایی، ۱۳۸۳: ۳۲۱)

حقوق معنوی مترجمین

مترجم و هر پدید آورنده اثر فکری و ادبی، علاوه بر حقوق مادی، دارای حقوق غیر مادی نیز می باشد که این حقوق مربوط به شخصیت او و برای حمایت از آن است. قانونگذار این حقوق را به عنوان حقوق معنوی تعریف نکرده است. ولی با توجه به مواد مختلف قانون می توان آن را شامل حقوقی با عنوان حق انتشار، حق حرمت نام و حق حرمت اثر دانست. بر طبق ماده ۳ قانون حمایت حقوق مولفان و هنرمندان می گوید: «حقوق معنوی پدید آورنده محدود به زمان و مکان نیست و غیر قابل انتقال است». بنابراین حقوق معنوی دارای ویژگی های زیر است:

- محدود به زمان نیست، یعنی دایمی است و با مرور زمان از بین نمی رود.

- محدود به مکان نیست؛ یعنی محل اقامت پدید آورنده یا محل انتشار و عرضه اثر و هر عامل مکانی دیگر در آن بی تاثیر است. بنابراین، قانون ایران از لحاظ حقوق معنوی از همه آثار ادبی و هنری، اعم از این که برای نخستین بار در ایران منتشر شده باشند یا نه و اعم از این که اثر متعلق به ایرانی یا بیگانه باشد، حمایت می کند غیر قابل انتقال است. به نظر می رسد که مقصود از غیر قابل انتقال بودن این حقوق به موجب قرار داد بین زندگان است نه غیر قابل انتقال بودن از طریق ارث یا وصایت. در تایید این نظر می توان چنین استدلال کرد:

اولاً، حمایت از شخصیت پدید آورنده اقتضا می کند که حقوق مادی او بعد از مرگ به وسیله کسانی که قائم مقام او هستند اعمال می گردد.

ثانیاً، ماده ۴ قانون مذکور این حقوق را محدود به زمان ندانسته است و از این رو حقوق مزبور نباید با فوت پدید آورنده از میان برود

ثالثاً، از ماده ۲۶ قانون که برای وزارت (فرهنگ و ارشاد اسلامی) بعد از سپری شدن مدت حمایت از حقوق مادی، عنوان شاکی خصوصی در صورت تجاوز به حقوق معنوی او قایل شده، استنباط می شود که اعمال حقوق معنوی بعد از فوت پدید آورنده با قائم مقام او اعم از وراثت یا وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است (صفایی، ۱۳۸۳: ۳۲۷)

حقوق مترجمین در ایران

از سال ۱۳۵۸ ش و پس از پیروزی انقلاب اسلامی حمایت از حقوق مترجمان و مولفان و هنرمندان به طور جدی مورد بررسی قرار گرفت؛ زیرا برخی از فقها حمایت از حقوق مترجم و مولف و هنرمند (خصوصاً حقوق مادی) را منطبق با شرع نمی دانستند. لیکن با کوشش طرفداران حقوق مترجم و مولف و اظهار نظرهای گروهی از فقها و مراجع تقلید، امروزه گرایش به ضرورت حمایت از مالکیت ادبی و هنری و شرعی بودن آن در میان فقهای اسلامی تقویت شده و گروهی از فقهای بزرگ طرفدار این نظریه هستند و با آوردن دلایلی قاعده حمایت از حقوق مترجمین را بیان کرده اند. از جمله دلایلی مانند: اثبات مالکیت تکوینی اعمال ذهنی (خامنه‌ای، ۱۳۸۴: ۴) و تمسک به ادله حرمت سرقت و غصب (شبیری: ۱۸)، حکم عقل به اولویت انسان نسبت به کار خود و نتایج آن (حائری، کاظم، ص ۹۷)، قاعده لاضرر (صدر، ۱۴۱۹ق: ۲۷۶)، حکم حکومتی فقیه، قاعده حفظ نظام، دلیل عقل مستقل، قاعده صحت (صفایی: ۷۶)، حق سبق و تمسک به عموم اوفا بالعقود (عمید زنجانی، ۱۳۸۲: ۱۹۷) نیز برای اثبات حقوق مالکیت فکری و ادبی ذکر شده است.

در قانون حمایت از مولفان و مترجمان در ایران، مانند قوانین کشورهای دیگر و کنوانسیون‌های بین المللی، حمایت قانون متوجه شکل اثر است ولی شکل خاص شرط نیست. ماده ۱ قانون ۱۳۴۸ هر پدیده ادبی یا هنری‌ای را «بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور یا ایجاد آن به کار رفته» اثر قابل حمایت تلقی کرده و ماده ۲ نیز عدم تأثیر شکل و نحوه بیان اثر را در حمایت قانون تأکید کرده است و از این جهت قانون ایران با کنوانسیون برن (ماده ۲) هماهنگی دارد. در مورد ترجمه، قانون ایران صراحت دارد. از نظر حقوقی با توجه به ماده (۱) قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی م صوب ۱۳۵۲/۱۰/۶ باید گفت که قانونگذار از کلیه ترجمه‌هایی که به نحوی متضمن عمل ترجمه است، حمایت می‌کند.

در نتیجه، فرقی بین ترجمه‌های مکتوب و غیر مکتوب وجود ندارد. پس، خواه مترجم، ترجمه خود را به صورت نوشته درآورده باشد و یا آن را در نوار یا فیلم یا هر وسیله دیگر ضبط کرده باشد، از حمایت قانون برخوردار خواهد بود. حمایت قانونی از ترجمه و آثار فکری و ادبی مشروط به ثبت رسمی آن‌ها نیست و اثر به محض ایجاد قابل حمایت است، هرچند که مترجمان، مولفان و هنرمندان می توانند بر طبق ماده ۲۱ قانون مزبور و آیین نامه اجرایی آن، اثر، نام، عنوان و نشانه ویژه اثر را در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی یا ادارات تابع آن به ثبت برسانند و از مزایای ثبت که خصوصاً برای اثبات دعوی مفید است بهره مند شوند.

قاعده اختیاری بودن ثبت و مشروط نشدن حمایت قانونی به آن، منطبق با معیارهای بین المللی است. (صفایی، ۱۳۸۳: ۳۱۹) در ادامه، پس از نگاهی گذرا به زندگی نامه ادبی و معرفی کتاب «حسام الدین مصطفی» به مبحث آسیب شناسی حقوق و دستمزد هزینه مترجمین از دیدگاه «حسام الدین مصطفی» با محوریت کتاب «أسس و قواعد صنعت الترجمة» پرداخته خواهد شد.

نگاهی گذرا به زندگی ادبی «حسام الدین مصطفی»

«حسام الدین مصطفی»، مترجم، مدرس و محقق مصری می باشد که دارای کتب، مقالات و اثرات ادبی فراوانی در زمینه های مختلف علمی می باشد. او رئیس مکتب عربی ترجمه، رئیس شورای *itu* مسسان انجمن مترجمان مصر - مرکز ملی ترجمه، عضو شورای بین المللی زبان عربی، عضو بخش ترجمه اتحادیه نویسندگان مصر، مترجم، مدرس و محقق مصری، رئیس شورای *ent* مسسان انجمن مترجمان مصر مرکز ملی ترجمه، عضو شورای بین المللی زبان عربی، عضو بخش ترجمه اتحادیه نویسندگان مصر می باشد. نویسنده «حسام الدین مصطفی» با مطالعه و پژوهش در مورد زبان های خارجی، ترجمه، مدیریت بازرگانی و علوم سیاسی آثار بسیاری به عربی، انگلیسی، فرانسوی، ایتالیایی و چینی ترجمه کرده و بر تعدادی از پروژه های ترجمه برای موسسات بین المللی و تجربه وی در زمینه های مختلف ترجمه به بیش از ۲۰ سال می رسد.

سازمان های رئیس مدرسه ترجمه عربی آگاهی دارد. وی مدرس تخصصی علوم و هنرهای ترجمه، مربی معتبر از انجمن آموزش و توسعه آمریکا و عضو بسیاری از سازمانها و نهادهای بین المللی در زمینه ترجمه می باشد. او یک محقق متخصص در مسائل ترجمه و عرب سازی بوده است. او در بسیاری از کنفرانس های بین المللی به عنوان مترجم یا محقق شرکت کرده است. او در تعدادی از روزنامه ها و مجلات عربی و خارجی در زمینه های ترجمه، زبان، ادبیات، سیاست و علوم اداری مقاله مینویسد.

نویسنده ای است که آثار او در بسیاری از مجلات، روزنامه ها و وب سایت های عربی و خارجی به چاپ رسیده است. آثار وی در نوشته های ادبی، علمی، فلسفی و سیاسی متفاوت بوده است. «حسام الدین مصطفی» دارای دو کتاب به نام «ترجمات معانی القرآن الکریم إلى اللغة الإنجليزية من ۱۶۴۹ إلى ۲۰۱۹ - موضوعات مختارة» و کتابی به نام «أسس وقواعد صناعته الترجمة» می باشد و همچنین دارای مقالاتی می باشد که می توان به؛ مقاله ای با عنوان القراءة و الكتابة فی مسيراتهم، لقاء حی مع د. حسن الباشا (الفائز بجائزة الدولة التقديرية فی الفنون)، «دراسات و وثائق: الحاسب الالی و توظيفه فی دارالکتب المصرية (الواقع و المستقبل)»، «الکتب فی قنوات الاتصال: کشاف العروض بالدوريات المصرية...!»، «دراسات و وثائق: حصر المطبوعات المصرية فی قرن (دراسة للادوات و مؤشرات إحصائية)» و... اشاره نمود. به اعتقاد «حسام الدین مصطفی»، ترجمه بیشتر شبیه سفری به مناطق مختلف است. مترجم - که گاهی خواننده متن ترجمه شده نیز وی را همراهی می کند؛ مسافران متن ها هستند. هر متنی نیز مانند منطقه ای جدید، دارای ویژگی ها و جغرافیای خاص خود است. بنابراین هر مترجمی باید در بازگشت از سفر، بدون گم کردن راه یا خستگی، تضمینی برای بازگشت سالم از این سفر داشته باشد. تنها ضامن بازگشت سالم مترجم؛ مسلح شدن به ابزار و مهارت های زبانی برای درک دیده های خود و از بین بردن ابهام هاست. مترجم باید برای ترجمه متونی که به وی واگذار می شود، نقشه ای کاملاً آشکار و مشخص داشته باشد. اما دست پر بازگشتن از سفر ترجمه فقط با ترسیم جزئیات متن، تصویرسازی و شبیه سازی متن مقصد به متن مبدأ میسر خواهد شد.

خلاصه کتاب «أسس وقواعد صناعته الترجمة»

کتابی با عنوان «أسس وقواعد صناعته الترجمة» که توسط «حسام الدین مصطفی» نوشته شده است، که به زبان عربی بوده و شامل ۳۷۲ صفحه می باشد که در ۱۷ ماه مه سال ۲۰۱۲ م به چاپ رسیده است. تالیفات زیادی درباره زبان و علوم زبانی و ترجمه به عربی و زبان های دیگر در کتابخانه های کشورهای عربی و دیگر کشورها انباشته شده که هر کدام سهم به سزایی در ترسیم ابعاد علوم ترجمه و

فنون آن، نظریه پردازی اصول ترجمه و قالب بندی آن دارند. اما در این بین کتابهای اندکی، ترجمه را به عنوان یک صنعت، پذیرفته و یا به تطبیق عملی و حرفه ای ترجمه به ویژه به زبان عربی یا متون ترجمه شده به این زبان پرداخته‌اند.

بیشتر نوشته‌هایی که درباره ترجمه است حتی موارد مربوط به نمونه های تطبیقی نیز فقط به مسائل و قالب های نظری پرداخته، حتی نمونه‌های تطبیقی نیز بر قالب های لغوی تمرکز کرده، اما نباید تلاش اساتید و همکاران را نادیده گرفت. با این حال باید گفت تالیفات، درباره تطبیقی کردن اصول ترجمه در مقایسه با کتاب هایی که درباره مباحث نظری و بررسی های توصیفی نگاشته شده، بسیار اندک و ناچیز است و این مساله موجب شده این نوشته ها از بررسی ابعاد حرفه ای که بازار کار سخت بدان نیازمند است، غافل شوند. کتاب «قواعد و پایه های صنعت ترجمه» نام دارد خلاصه‌ای از تجارب علمی و نتایج پژوهش های نظری دو دهه و حاصل بررسی انواع مختلف فنون ترجمه به زبانهای گوناگون است.

«حسام الدین مصطفی»، برای بیان و تفهیم موضوعات مختلف از روشها و تعبیر ساده تری استفاده کرده تا خواننده، راحت تر از آنچه که در منابع و تالیفات دیگر وجود دارد به این موضوعات دسترسی پیدا کند. وی تلاش کرده در این کتاب، برخی از موضوعات مرتبط را شرح و توضیح دهد تا خواننده برای درک آن دچار زحمت نشود. از سوی دیگر با خودداری از بکار بردن تعبیر بیگانه اثبات کرده، زبان عربی می تواند مفاهیم را بدون نیاز به واژگان بیگانه، روشن و شفاف به خواننده برساند. وی برای بیان قواعد و شبیه سازی معانی و مفاهیم؛ روشهای ساده‌ی زبانی را برگزیده تا برای افرادی که با زبان بیگانه، نا آشنا هستند، قابل لمس باشد.

حتی کسانی که دارای مدارج عالی دانشگاهی نیستند نیز معانی مثال‌ها را با تعبیر ساده بیگانه درک کنند و بتوانند قواعد و اصول را با هر زبانی و در هر سطح زبانی دریابند. «حسام الدین مصطفی» اصول، قواعد، فنون ترجمه و تمرینات را ضمن مقایسه با یک زبان خارجی مشخص تدریس کرده، زیرا دانش آموزان و دانشجویان زیادی از تمایل خود به ترجمه ادبی به زبان انگلیسی یا تدریس ترجمه قانون به فرانسوی یا تدریس ترجمه مطبوعات به زبان آلمانی با من سخن گفته بودند. گویی قواعد و اصول ترجمه از زبانی به زبان دیگر تغییر می‌کند. هدف از نگارش این کتاب و برگزاری دوره های آموزشی با حضور دانش آموختگان زبان‌های مختلف اثبات این نکته است که مترجمین عرب می توانند با یاد گرفتن مهارت های ترجمه، در آن پیشرفت کنند و این مهارت ها را در قالب هر زبانی که می خواهند تطبیق دهند. به اعتقاد «حسام الدین مصطفی»، بسنده کردن به تمرین ترجمه به یک زبان خارجی مشخص، تصور نادرستی از ارتباط میان ترجمه و زبان است و روش کلاسیک یادگیری ترجمه و آموزش آن با روش مقایسه ای میان متون عربی و خارجی؛ درک نادرستی از ترجمه است. این روش ابتدائی موجب شده برخی نسبت به درک و شناخت فنون ترجمه و تطبیق عملی آن به دشواری بیافتند. این کتاب ۷ بخش دارد، و با مقدمه ای برای خوشامدگویی به خواننده و هدف نگارش آغاز شده است.

در بخش اول درباره زبان و اینکه زبان، زمینی برای درخت ترجمه است سخن گفته و تاکید کرده ترجمه؛ فرزند زبان است. ترجمه اصیل و باهویت، ویژگی های فکری زبان مبدأ را می نمایاند و آن را به زبان مقصد منتقل می کند که در صورت فقدان آن، ترجمه قابل درک نخواهد بود. وی تلاش کرده در ضمن بیان این موضوعات و نکات، مفاهیم و مسائل مرتبط با زبان را با بیانی ساده و به دور از پیچیدگی مطرح کند که نقطه آغازی برای سفر ما به دنیای ترجمه با تقسیم بندی های مختلف باشد.

اما بخش دوم، درباره دنیای ترجمه و دلایل اهمیت یافتن و تاریخ پیدایش آن، نقش عربها در تعیین حرکت ترجمه طی دوره های مختلف، سپس مفاهیم و تعریف های ترجمه، تعریف انواع ترجمه و نظریه های ترجمه، دشواریها و چالش های فرا روی مترجم و راههای مبارزه با آن است. بخش سوم نیز درباره فرایند ترجمه، عملیات اولیه، زمینه سازی برای ترجمه نهائی، اهمیت گام های اولیه در ترجمه نهائی،

بررسی متون مختلف و ویژگیهای آن است. بخش چهارم به ساختار ذهنی بشر و نقش ذهن در بررسی متون ترجمه شده می پردازد و عوامل نامحسوس برای فرایند ارتباط میان ترجمه و توانمندی های ذهنی و موانع فراوری درک درست متن و روش مقابله با آن و مهارت های ذهنی مترجم را بررسی خواهد کرد. در بخش پنجم نیز سخن از ترجمه حرفه ای، توضیح و تثبیت اصول اساسی ترجمه با دیدگاهی حرفه ای، مترجم حرفه ای و اصول اخلاقی حاکم بر بازار جهانی ترجمه و ابزارهای مورد نیاز یک مترجم است. بخش ششم نیز درباره ترجمه و فرهنگ، نقش هریک از این دو، میزان تاثیرگذاری بر یکدیگر، ترجمه های مختلف یک متن و نقش ترجمه در فرهنگ سازی است. در بخش هفتم نیز فهرستی از مهمترین مراجع و منابع برای دقت در جزئیات و شناخت برخی از چارچوب های نظری دردنیای ترجمه تهیه شده است. هدف «حسام الدین مصطفی» با نوشتن این کتاب تلاش کرده تا راه روشنی برای مترجم تازه کار بگشاید تا بتواند با آن به حقیقت و اصول ترجمه آگاهی یابد. محتوای این کتاب، آشکار و گزیده؛ اصول برخورد حرفه ای با این صنعت را نشان می دهد. در این مهم از خوانندگان غیر حرفه ای نیز غافل نشده و تلاش کرده تا آنان نیز با بخ واندن این کتاب با ماهیت ترجمه، رسالت واقعی ترجمه، نقش مترجم، روش های ترجمه و چالش ها آشنا شوند و به این اشتباه که ترجمه فقط جایگزینی کلمات یا عملیاتی مکانیکی است، پی برده و بدین ترتیب، جایگاه ترجمه و مترجم ارتقا یابد.

دستمزد مترجم

مطابق با نوشته حسام الدین مصطفی «من حق المترجم علی مقابل الخدمه التي يقدمها، و أن يكون هذا المقابل عادلاً يكافئ الجهد الذي يبذله عند قيامه بواجبات مهنته، و هناك حدود دنيا للمقابل الذي يستحقه المترجم متعارف عليه بين أهل الصنعة، و لكن الممارسات العلمیة تشير...» (حسام الدین مصطفی، ۲۰۱۲م: ۲۵۴) مترجم حق دارد برای خدمتی که ارائه می دهد، مبلغی معادل تلاش خود دریافت کند، کارشناسان این صنعت، حداقل پاداش هایی را برای مترجم در نظر گرفته اند، اما تجربه نشان داده برخی حق مترجم را دست کم می گیرند، که این مساله ناشی از عدم درک و ناآشنایی با حرفه ترجمه، و ارج نهادن به تلاش مترجمان و ورود مدعیان به دنیای ترجمه است. این در حالی است که برخی نیز به دنبال بهره گیری از سیاست عرضه و تقاضا و سوءاستفاده از نیاز مترجم هستند. گاهی مترجم نیز قدر خود را نمی داند- خصوصاً مترجمان تازه فارغ التحصیل شده - و از حق خود می گذرند، این افراد حتی حرفه خود را با حرفه های مشابه نیز مقایسه نمی کنند، در هر شرایط قیمت ترجمه کلمه یا صفحه عربی در مقایسه با دیگر زبان های مشابه و تخصصی نیز در پایین ترین حد است. بنابراین هر مترجم باید قیمت های تصویب شده را بررسی کرده و حداقلها را بشناسد و با کسب تخصص و مهارت، مستحق دریافت حق کامل خود باشد.

مترجم و بازار کار

طبق نظریه حسام الدین مصطفی «إن أول ما يؤثر في صاحب العمل أو العميل، و يجعله يهتم بطلبك هو السيرة الذاتية التي تقدمها، موضحاً بها هدفك و معلوماتك و موهلاتك و إن جازاتك، و السيرة الذاتية هي: بيان او تقرير شخصي...» (حسام الدین مصطفی، ۲۰۱۲م: ۲۹۱) اولین مساله مورد توجه صاحب کار یا مشتری، درخواست مشخصات و سابقه است تا با آن هدف، اطلاعات، صلاحیت ها و دستاوردهای خود را توضیح دهد. مطلب یا گزارش مختصر شخصی که برخی اطلاعات خ صوصی درباره سابقه کار و صلاحیت شخصی فرد مایل به دستیابی به شغل یا وظیفه مشخصی را بیان می کند و یک صفحه بازاریابی است که مهارت ها، دستاوردها و تجربیات یابنده کار را به روشی واقع گرایانه، علمی سازماندهی شده و جالب به نمایش می گذارد. اهمیت سوابق شخصی در این است که: ۱-

شخص را معرفی می‌کند. ۲- ابزار ارزیابی برای کارفرماست. ۳- ابزاری برای بازاریابی است. ۴- فراخوانی برای مصاحبه شخصی است. بنابراین از طریق فرایند مصاحبه مترجم می‌تواند وارد بازار کار شود.

مزایای بازنگری و دقت نظر مترجم

طبق نظریه حسام الدین مصطفی «المترجم الحصیف هو من ینشی قائمه بالأخطاء التي اعتاد الوقوع فیها، و یقیس مدی نجاحه فی تفادی هذه الأخطاء فی کل مرة یترجم فیها و...» (حسام الدین مصطفی، ۲۰۱۲م: ۱۸۹-۱۹۰) مترجم باهوش با تهیه لیستی از خطاهایی که معمولاً به دام آن می‌افتد، میزان موفقیت خود را هر بار ارزیابی می‌کند و به این خطاها که ناشی از تایپ سریع یا غرق شدن در ترجمه است پی می‌برد. منابع زیادی درباره خطاهای رایج زبانی وجود دارد که مترجم باید بداند مراجعه کند و از آن به عنوان مرجعی برای تعیین درست و نادرست کمک بگیرد.

گاهی مترجم می‌تواند از طریق نرم افزارها و ابزار دقیق زبانی، چه جداگانه و در قالب نصب برنامه ی خاصی یا نرم افزارهای نوشتاری مانند مایکروسافت ورد، خطاهای تایپی، املائی و دستوری را که به دلیل حجم زیاد متن و تراکم کلمات هنگام نوشتن پیش آمده، پیدا کند. البته این برنامه ها فقط برای زبانهای موجود در لیست نرم افزارها قابلیت اجرایی دارد. اما باید توجه کرد برخی از کلمات و ساختارها در ابزارهای تصحیح الکترونیکی زبان ممکن است به عنوان خطاهای تایپی یا گرامری، به ویژه در زبان عربی، تشخیص داده شود، درحالی که این کلمات درست هستند، بنابراین باید برن امه تصحیح زبانی را به شکلی جزئی دنبال کرد و فقط به دنبال جایگزینی کلی ماشینی نباشیم چرا که گاهی درست عمل نمی کند زیرا بسیاری از کلمات، ساختارها و تعابیر در نرم افزارهای زبانی گنجانده نشده بنابراین لازم است از گزینه (جایگزین کردن همه الفاظ با ابزار الکترونیکی) پرهیز کرد.

مترجم در بازنگری باید از درستی ساختار بیان کننده معنای نویسنده و خالی بودن آن از هرگونه ابهام یا اشتباه مطمئن باشد و در بازنگری نهایی از این مساله جزئی غفلت نکند که مستلزم مقایسه دقیق میان متن مبدأ و مقصد است. مترجم نباید متن را بدون بازنگری رها کند زیرا خطاهای زیاد ترجمه، آن را ناقص کرده و از ارزش و دستمزد مترجم می کاهد بلکه بهتر این است که مشکلات بازبین و ویراستار را به حداقل برساند.

ویژگی های اخلاقی مترجم صاحب کار

«قد یكون المترجم هو صاحب العمل، أو رئيساً لفريق من المترجمين، وهذا يستوجب أن يتقن باخلاقيات خاصة، ويسلك صاحب العمل الخلق الذي يتعامل مع موظفيه من منطلق قيمي و انساني، وفق قواعد عقائدية و أخلاقية سليمة، و عليه أن يری الرابط بینه و بین الموظفين كما العلاقة بین...» (حسام الدین مصطفی، ۲۰۱۲م: ۲۲۷) گاهی مترجم خود صاحب کار یا رئیس تیم مترجمین است که این خود مستلزم پایبندی به اخلاقیات ویژه ای است تا با اخلاق نیک و از بُعد انسانی و بر اساس اصول اعتقادی و اخلاقی سالم با کارمندان خود برخورد کند. درست مانند اجزای بدن که هریک وظیفه مشخصی دارد.

کارمندان وی نیز هریک دارای نقش و ارزش ویژه ای هستند، مترجم زمانی که کارفرماست و افرادی چه مترجم یا غیرمترجم تحت مدیریت وی فعالیت کنند و هم چنین مترجم آزادی که برای خودش کار می‌کند؛ باید به عنوان صاحب کار دارای اخلاق حرفه ای باشند که خود مستلزم صداقت با زیر دستان است. باید نوع کار را برای آنان توضیح دهد و مطمئن شود که زیردستان از همه جزئیات آگاهی دارند و مدت زمان هر ماموریت و دستمزد هر کارمند را توضیح دهد و عادل و با انصاف باشد نه حریص که از حق کارمند کم کند و با

نیاز وی تجارت کند. مترجم صاحب کار نباید از زیردستان خود بیش از توان آنان بخواهد و دستمزدی کمتر به آنان بدهد بلکه باید کار را بر اساس توان آنان و دستمزدی که قرار است به آنان بدهد، محول کند.

دستمزد نیز عادلانه و منصفانه باشد. (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا). (نساء: ۱۳۵) ای کسانی که ایمان آورده اید، بخاطر خدا قسط را بر پا دارید و شهادت به عدل بدهید و دشمنی با گروهی، شما را به انحراف از حق نکشاند، عدالت کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خدا بترسید که خدا از آنچه می کنید باخبر است. صاحب کار باید با کارمندان خود به عنوان افرادی که شریک موفقیت و ابزار اجرایی شدن این موفقیت هستند؛ با آنان با احترام رفتار کند، انسانیتشان را خدشه دار نکند و توانشان را زیر سوال نبرد، و با آنان به عنوان خدمتکار یا برده رفتار نکند.

مترجم صاحب کار باید دستمزد کارمندان خود را بدون تاخیر، در زمان مشخص و سریع پرداخت کند تا مورد ت قدیر کارمندان قرار بگیرد. باید با مدارا و مهربانی با آنان رفتار کند و از کسی که سزاوار است عذرخواهی کند و رزق و روزی کارمند را وسیله انتقام جویی قرار ندهد مگر اینکه دچار خطای حرفه ای فاحشی شده باشد یا به ضرر منافع یا آبروی موسسه اقدام کرده باشد و مجازات نیز براساس قوانین سازمان کار و مورد توافق صاحب کار و زیر دستانش باشد. صاحب کار نباید به زیر دستان خود ظلم کند زیرا ظلم در همه ادیان حرام بوده و همه آداب و رسوم نیز آن را تقبیح کرده اند. مترجم صاحب کار یا رئیس یک تیم، باید الگوی اخلاقی برای زیردستان و همکاران خود باشد و با تعهدات اخلاقی بر رفتار و محیط تاثیر گذار باشد.

زمانی که رئیس الگوی خوبی باشد زیردستان خود را نیز به پیمودن این راه و روش تشویق می کند و می تواند تصمیمات عادلانه ای بگیرد. مدیر موفق، در درجه اول بر اساس روابط انسانی، عمل و نیاز کارمندان خود را برآورده می کند. دارای برخورد درستی بوده و برای تحقق منافع کار، رابطه دوستی برقرار می کند. مترجم مدیر باید نظرات و احساسات کارمندان خود را درک و آنان را با روشهای مختلف تشویق و اطلاعات و ابزارهای مورد نیاز آنان را تهیه کند زیرا همین مساله می تواند موجب وابستگی بیشتر کارمندان به وی شود. صاحب کار باید بداند تهدید، مجازات و اجبار مترجم به انجام کارهایی بیشتر از حد توان وی، به نارضایتی منجر شده و محیط کار نامناسبی ایجاد می کند که هیچ موفقیتی نداشته بلکه موسسه را به انحلال سوق می دهد. برقراری عدالت و عدم تبعیض نیز از والاترین ارزش های اخلاقی است تا به خاطر آن فردی که کار خوب انجام داده پاداش گرفته و کسی که کوتاهی کرده مجازات شود، پاداش و مجازات نیز باید با حجم خطا تناسب داشته باشد زیرا زیاده روی در پاداش، رشک و حسد، سهل انگاری و زیاده روی در مجازات نیز تنفرو کی نه توزی را به دنبال دارد. بنابراین هر مترجمی باید در برابر زیردستان و روسای خود عدالت و برخورد بی طرفانه ای داشته باشد. بی تردید سیستم پاداش دهی و مجازات نقش زیادی در تشویق انسان دارد و بیانگر قدردانی از عملکرد خوب وی است و هم چنین مجازات نیز، هشداری به خطاکار برای اشتباه و تاثیرات آن است.

نتیجه گیری

از لحاظ حقوقی قانونگذار ما هیچ گونه محدودیتی برای نوع آثار مورد ترجمه قرار نداده است. پس مترجم آزاد است که از میان آثار علمی، اجتماعی، دینی، ادبی و هر کدام را که می خواهد ترجمه کند و نوع زبانی که اثر اصلی بدان نگاشته شده نیز ملاک نیست. اما چه بسا آثار و نوشته هایی با نظم عمومی جامعه یا حقوق مورد حمایت قانونی افراد جامعه برخورد داشته باشد، قانونگذار برای نشر و ترجمه پاره ای از مطالب، محدودیت و یا مجازات قایل شده است.. از نظر حقوقی مترجم نمی تواند به هر مدتی که مایل است حقوق مادی خود

بر اثر ترجمه شده را به دیگران منتقل سازد، بلکه وی حق دارد حداکثر تا سی سال این حق را به دیگری انتقال دهد و چنانچه بیشتر از مدت مزبور حقوق مادی خود را به شخص دیگری نقل دهد، مدت زاید بلا اثر بوده و پس از گذشتن مدت سی سال، حقوق مادی مجدداً به خود وی منتقل می‌گردد.

در زمینه حقوق مادی مترجم، قانونگذار حق تکثیر و تجدید چاپ و بهره برداری و نشر و پخش هر ترجمه را خاص مترجم یا وراث قانونی یا منتقل الیه می‌داند و چنانچه شخصی عالماً و عامداً ترجمه دیگری را بدون اجازه وی یا قائم مقام قانونی اش مورد نشر و چاپ و تکثیر قرار دهد مجازات دارد. همچنین، مترجم باید همه متون را بر اساس قول و قرار، پیش از سفر یا توقف به هر دلیل غیراجباری تمام کند. اگر مترجم به هر دلیل شخصی یا حرفه ای یا اخلاقی نمی تواند متنی را بپذیرد باید بدون درنگ و تاخیر که گاهی به کار صدمه می‌زند، به اطلاع پیمانکار برساند.

مترجم باید از قبل جهت آمادگی برای ترجمه، جستجوهای لازم را انجام دهد و متن ترجمه شده را به زبان مقصد با دقت مطالعه کند یا از فرد دیگری کمک بگیرد. مضافاً اینکه، با توجه به توسعه جهانی که صنعت ترجمه نیز شاهد آن بوده، ارتباط بین مترجمین دیگر محدود به روش‌های سنتی و نشست‌های داخلی نیست، بلکه بهره‌گیری از اینترنت به تشکیل مجامع حرفه ای برای افراد فعال در عرصه صنعت ترجمه منتهی شده و انجمن ها و نهادهایی در کل دنیا برای توجه به ترجمه و مترجمان ایجاد شده است. در سطح جهانی یا ملی نیز نهادها و سازمان‌های عربی تشکیل شد که نقش مهمی در توسعه مفهوم ترجمه، بالا بردن سطح فعالان این عرصه و تهیه منابع لازم و انتقال تجربیات ایفا کردند.

ORCID

SID

کتابخانه ملی ایران

پایگاه اطلاعاتی حقوقی

پایگاه اطلاعاتی حقوقی

CIVILICA

علم نت

Google Scholar

indigo in

REF. IR

magiran

Footmogs

منابع

قرآن کریم

ابن منظور، (۱۴۰۵ق)، لسان العرب، الطبعة الاولى، بيروت: دار احیاء التراث العربی.

الزبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، مكتبة الحياة، بيروت: بی تا.

بندرچی، محمدرضا، (۱۳۸۳ش) بررسی حقوق و تکالیف مترجمان، حقوق ایران، مجله دادرسی، شماره ۲۳، سال هفتم.

حائری، کاظم، «بررسی فقهی حق ابتکار»، مجله فقه، شماره ۲۲، سال ششم.

خامنه ای، محمد، (۱۳۸۴ش)، ماهیت مالکیت معنوی از دیدگاه فقه امامیه، کتاب قم، شماره ۲۴، سال سوم.

شیرینی، حسن، «وضعیت فقهی حقوقی رایانه در ایران»، جستجوگر پایگاه های شیعه. shi a sear ch.

شفایی، عبدالله، «حق تالیف از دیدگاه فقه تطبیقی»، مجله فقه، سال دهم، شماره ۳۷ و ۳۸.

صدر، محمد باقر، (۱۴۱۹ق)، قاعده لاضرر و لاضرار، قم: موسسه النشر اسلامی.

صفایی، حسین، (۱۳۸۳ش)، «مسایل حقوقی حمایت از مالکیت ادبی و هنری در ایران»، همایش ملی بررسی حقوق مالکیت ادبی و هنری.

طریحی، فخرالدین، (۱۴۰۸ق)، مجمع البحرين، تحقیق: سید احمد حسینی، الطبعة الثانية، قم: مکتب نشر الثقافه الاسلامیه.

طوسی، محمد بن حسن، (۱۳۳۸ق)، مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، تهران: مطبعه علمی.

عمید زنجانی، عباسعلی، (۱۳۸۲ش)، موجبات ضمان درآمدی بر مسوولیت مدنی و اسباب و آثار آن، تهران: نشر میزان.

مصطفی، حسام الدین، (۲۰۱۲م)، أسس و قواعد صنعته الترجمة.

<http://jaml.ir>

info@jaml.ir

+98 9196523692

Iran, Qom, post box 37135.1166